

KANÛNÎ SULTAN SÛLEYMAN'IN ÇOCUKLARININ SÛNNET DÜĞÜNÜNDE OYNANAN OYUNLAR*

Muhittin KAPANŞAHİN

Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
mksahin@erciyes.edu.tr

ÖZET

Osmanlı devletinde yönetici ailesine ait düğünler büyük bir debdebe ile yapılır, adeta bin bir gece masallarını hatırlatırdı. Bu düğünler ister evlilik dolayısıyla olsun isterse sünnet dolayısıyla olsun halk ve devlet adamları, ilim ve irfan insanları katılırlardı. Çok uzun süren bu düğünlerde adeta devletin ihtişamı sergilenir, birbirinden ilginç yarışma ve gösterilerle davetlilere hoşça vakit geçirmeleri sağlanırdı. Uzun süre hazırlıkları yapılan bu düğünlere çok sayıda misafir davet edilir, özellikle büyük küçük tabi devletlerden gelen misafirler, büyük hediyeler takdim ederlerdi. Adeta bayram havasında geçen düğün eğlenceleri, gece gündüz günlerce devam ederdi.

Osmanlı döneminde payitahtın devamı erkek çocuklarla sağlandığından şehzadelerin sünnet düğünleri haftalarca süren büyük şenlikler halinde gerçekleşiyordu. Şenliklerde şehzadelerin yanı sıra ülkenin dört bir köşesinden gelmiş yüzlerce çocuk da sünnet ediliyordu. Bu özelliği ile şehzadelerin sünnet düğünleri sadece hanedanın bir kutlaması ve gösterisi değil, halkla bütünleşmenin de bir ifadesiydi. Şehzade sünnetleri, Osmanlının en önemli sosyal organizasyonları içinde yer alıyordu.

Bu şölen ve ziyafetlerin boyutunu anlayabilmek ve burada yapılan oyun ve eğlenceleri görebilmek için Kanuni Sultan Süleyman'ın oğulları için yapılan sünnet düğününe bakmamız yeterlidir. Kanuni'nin oğulları Mustafa, Mehmed ve Selim için düzenlediği sünnet düğünü üç hafta kadar sürmüştür.

Sünnet düğünlerinde gelenlere hoşça vakit geçirtmek için çok farklı oyunlar oynanırdı. Bir gün at oyunları sergilenir, atlarla müthiş gösteriler yapılırdı. Bir gün kağıttan yapılan kaleler kuşatılır, buraların fethi canlandırılırdı. Bir başka gün cambazlar meydana çıkar ve direkler üzerine çektikleri iplerde tüm hünerlerini gösterirlerdi. Bu ve bunlara benzer birçok oyun ve etkinlikle mahirler, hünerlerini sergiler, seyredenler büyük keyif alırlardı. Hünerlerini gösteren insanlar padişahın büyük ikram ve ihsanlarına nail olur, herkes mutlu olurdu. Program hafızların okuduğu Kur'an ile ve Türk devletinin devamı için duaları ile biterdi.

* Bu makale Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Uluslararası Sempozyumu'nda (Bişkek-KIRGIZİSTAN) sunulan ve bildiri kitabında yayınlanan aynı başlıklı bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

Anahtar Kelimeler: Kanuni Sultan Süleyman, Şehzade, Sünnet, Oyun, Düğün

ABSTRACT

Games Played during the Circumcision Feast of Suleiman the Magnificent's Sons

Feasts of the ruling class in the Ottoman Empire were held with a great deal of splendor to an extent that they reminded those of the stories of a thousand and one nights. The people and officials along with wise men and scientists used to attend these feasts whether they were for marriage or circumcision. In these feasts, which lasted for a long time, the empire displayed all its glory and splendor, and the guests were entertained via several interesting competitions. A lot of guests were invited to the feasts, which took a long time to prepare. Especially guests from large or small vassal states offered important gifts. Feasts and entertainments which were held in a festive air, continued through day and night.

Owing to the fact that in the Ottoman Empire the continuation of the state relied on sons, the circumcision feasts of the sultan's sons were held with splendid festivity which lasted for weeks. Along with the sultan's sons, hundreds of boys from all over the empire were circumcised. Due to this characteristic, the circumcision feasts of the sultan's sons were not only a celebration and show of the ruling class but also means of a union with the people. The circumcision feasts of the sultan's sons were one of the most significant social organizations in the Ottoman Empire. It is sufficient to inspect the circumcision feast of Suleiman the Magnificent's sons in order to comprehend the size of these feasts, and examine the games and entertainments therein. This is purely due to the fact that circumcision feast of Suleiman the Magnificent's sons, Mustafa, Mehmed and Selim, lasted for three weeks.

To entertain the guests, several interesting games used to be played. For example, one day would be devoted to horses and there would be fabulous shows. Another day, there would be games of conquest in which paper towers would be surrounded and conquered. Yet another day, acrobats would show all their skills on the ropes they pulled on posts. Experts would show all their skills by means of these kinds of games and entertainments and the audience would enjoy them very much. People who showed their talents would be bestowed great gifts by the emperor himself and everybody would be pleased. The program would come to an end with chanting the Koran and prayers for the continuation of the Turkish state.

Key Words: Suleiman the Magnificent, the Sultan's son, Circumcision, Games, Feasts

KANÛNÎ SULTAN SÛLEYMAN'IN ÇOCUKLARININ SÛNNET DÜĞÜNÜNDE OYNANAN OYUNLAR

1. *Tören Düzenleme Sebepleri ve Sünnet Töreni*

Kültürümüzde, sosyal hayatımızda taşıdığı önemi yansıtması bakımından düğünler ve şöenler önemli yer tutarlar. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden 19. yüzyıl sonlarına kadar padişahlar veya saray mensupları tarafından çeşitli vesilelerle yüzlerce şenlik ve tören düzenlenmiştir. Bu şenlikler, padişah çocuklarının doğumları ya da evlilikleri, şehzadelerin ilk derse başlamaları, kazanılan askerî zaferler, ordunun sefere çıkması, padişahın tahta çıkması, önemli yabancı elçilerin karşılanması ve bayramlar gibi vesilelerle yapılmıştır. Fakat bu şenliklerin en görkemlileri şüphesiz sünnet düğünleri olmuştur.

Sünnet düğünü, Türkçede, erkek çocukların sünnet edilmeleri münâsebetiyle tertiplenen merâsim için kullanılan bir tâbirdir. Müslüman ülkelerin hepsinde, çocukların sünnet edilmesi, zamanla, milletlerin gelenekleriyle bütünleşen merâsimlerin tertibine yol açmıştır. Türkler'de, ailelerin mali ve içtimai durumlarına göre öteden beri düzenlenegelen bu merasime “Sünnet Düğünü” denmektedir.

2. *Osmanlıda Sünnet Törenleri*

Osmanlı Devleti'nde özellikle, Osmanlı şehzâdelerinin ve diğer ileri gelen ailelerin çocuklarının düğünleri, son derece parlak olurdu. Yapılan şenlikler günlerce devam ederdi. Sünnetlerde verilen ziyafetler çok büyük boyutlara ulaşıyor ve bunun için düğünden önce büyük ve organize bir çalışma yapılıyordu. Bu çalışmalara günler öncesinden başlanıyor, belli bir hiyerarşi içinde organizasyon yapısı oluşturuluyor, ekip ve ekipmanlar belirleniyor ve her şeyin kaydı tutuluyordu.

Osmanlı döneminde payitahtın devamı erkek çocuklarla sağlandığından şehzadelerin sünnet düğünleri haftalarca süren büyük şenlikler halinde gerçekleşiyordu. Şenliklerde şehzadelerin yanı sıra ülkenin dört bir köşesinden gelmiş yüzlerce çocuk da sünnet ediliyordu. Bu özelliği ile şehzadelerin sünnet düğünleri sadece hanedanın bir kutlaması ve gösterisi değil, halkla bütünleşmenin de bir ifadesiydi. Bu şenlikler aynı zamanda tüm devlet yapısının, ordunun ve halkın tamamının katıldığı eğlenceler ve büyük ziyafetlerdi. Bir diğer yönüyle hükümdarla tebaanın buluşma noktasıydı.

Osmanlı Devleti'nde ilk sünnet şenliği, 1365 yılında I. Murad'ın şehzadesi Bayezid (Yıldırım) için yapılan şenliktir. 1899'da II. Abdülhamid'in şehzadesinin sünnet düğünü dolayısıyla yaptırdığı şenlik ise Osmanlı hanedanı tarafından düzenlenen son büyük kutlamadır. (Arslan, 1999: 177) İlk sünnet töreni I. Murat'ın şehzadesi Bayezid,

(Nutku, 1972: 24) Yakup ve Savcı Beyin sünnetleri için Bursa'da düzenlenmiştir. (Hammer, 1993: I/225) 1389 yılında Yenişehir'de Bayezid'in üç oğlu sünnet olmuşlardır. (And, 1982: 13) 1439'da II. Murat arka arkaya kazandığı zaferlerden sonra şehzadeleri Mehmet ve Alaaddin Ali'nin sünnet düğünlerini yaptırmıştır. (Nutku, 1972: 31) II. Murat'ın padişah olduğu dönem de yaptırdığı en büyük tören şehzade Mehmet'in Sitti Hatun'la olan düğünü dolayısıyla 1450 yılında yapılmıştır. (Nutku, 1972: 32; İnalçık, 1954: 109) Fatih Sultan Mehmet'in oğulları Bayezid ve Mustafa için 1457 yılında Edirne'de düzenlediği şenlik bir ay sürmüştür. (Uzunçarşılı, 1988: 111) II. Bayezid zamanında 1490 yılında Atmeydanında çok görkemli sünnet ve evlenme düğünü şenlikleri olmuştur. Şehzade Sultan Ahmet'in oğlu ile vezir oğullarından biri sünnet edilmiş, düğünleri de töre gereğince, günlerce sürmüştür. (Hammer, 1993: II/31)

1582 yılında III. Murat'ın şehzadesi Mehmet için; 1675 yılında IV. Mehmet'in, şehzadeleri Mustafa ve Ahmet için; 1720 yılında III. Ahmet'in, şehzadeleri Süleyman, Mustafa, Mehmet ve Bayezit için; 1836 yılında II. Mahmut'un, şehzadeleri Abdülmecit ve Abdülaziz için; 1847 yılında Abdülmecit'in, şehzadeleri Mehmet Murat ve Abdülhamit için yaptırdıkları sünnet düğünlerinin tarihte iz bıraktıklarını diğer sünnet düğünlerinden birçok açıdan üstün olduklarını kabul ve teyit etmektedirler.

3. *Törenlerin Kültürel Kodları*

Osmanlı şenliklerinde farklı kültür ve medeniyetlerin izlerini görmek mümkündür. İkel bereket törenlerinden kalma simgeler olan nahıllardan, Habsburg hanedanlarının şenliklerde kullandığına benzer fantazi ürünü teknolojik araçlara dek pek çok farklı dönem ve kültüre ait öğeler bir aradadır. (Nutku, 1972: 33) Osmanlı şenliklerinin bazı öğeleri Bizans eğlencelerinde de görülür. Osmanlı şenlikleriyle Bizans eğlenceleri arasındaki en önemli benzerlik, pek çok Osmanlı şenliğinin Atmeydanı'nda, yani eski Bizans hipodromunda yapılmış olmasıdır. (Gelibolulu Mustafa Âlî, v.295b; Solakzade, 1989, II/168) Osmanlı'da olduğu gibi eski Bizans'ta da Atmeydanı, şenlik ve eğlencelerin düzenlendiği bir alandır. Bundan başka, Osmanlı şenliklerindeki çeşitli gösteri ve eğlencelerin benzerlerinin Bizans şenliklerinde de bulunduğu bilinmektedir.

Şenliklerde aşırı savurganlık ve yiyecek ikramı, yiyecek sunulan kapların konuklara yağmalatılması gibi gelenekler ise eski Türkler'de de bulunan geleneklerdir. Nitekim Dede Korkut Hikâyeleri'nde görülen, şölen sahiplerinin evlerini yağmalatması geleneği, Osmanlı şenliklerindeki "çanak yağmaları"ı hatırlatır. (And, 2000: 18)

Görüldüğü gibi, Osmanlı şenliklerinin kökenleri Orta Asya Türkleri'nin şölen geleneklerinden Bizans şenliklerine dek değişik dönem ve kültürlerle dayanmaktadır. Şöhreti imparatorluk sınırlarını aşmış ve seyahatnamelere konu olmuş Osmanlı şenlikleri

farklı kültürel mirasların bileşimi ile çok kültürlü ve şekilli bir eğlence biçimi ortaya koymuşlardır.

4. *Törenlerin İşlevleri*

Osmanlı'da hanedan düğünleri, bin bir gece masallarını dahi gölgede bırakacak derecede görkemli yapılırdı. Bu şenlikler aracılığı ile elde edilmeye çalışılanlar sadece kutlama ve eğlence değil, aynı zamanda hem halka güvenlik ve birlik teminatı hem de komşu ülkelere birer güç gösterisi ve propaganda niteliği taşırdı.

Osmanlı Devleti'nde yapılan törenlerin dinî, siyasi, ekonomik ve sosyal birçok işlevi vardır. Sünnet şenlikleri söz konusu olduğunda, şenliğin düzenleniş amacı başlıbaşına dinî bir yükümlülüğe dayanmaktadır. Sünnet şenliklerinde ayrıca çok sayıda fakir erkek çocuğu padişah tarafından sünnet ettirilirdi.

Şenliklerde siyasi işlev, siyasi otoritenin, devletin üstünlüğünün ve ihtişamının sergilenmesi biçiminde görülürdü. Şenliklerde sergilenen zenginlik ve ihtişamla, halkın ve eğer varsa davet edilen yabancı devlet adamlarının, elçilerin ve dolayısıyla yabancı devletlerin etkilenmesi amaçlanmıştır. Osmanlı'da şenliği düzenleyen iktidardır ve bu iktidar tüm dünyada hâkimiyet kurma çabasıdadır. Dolayısıyla, şenlikler bu iktidarın "gücünü" sergilemesi, bu gücü kendi halkına ve tüm dünyaya kanıtlaması için bulunmaz bir fırsattır. Ekonomik işlev, şenliklerde ülke ekonomisinin canlanması biçiminde görülür. Düğün için yapılan harcamalarla ülkedeki ticarî hayatta geçici de olsa bir hareketlilik yaşanır.

Osmanlı şenliklerinin iktidarın siyasi ve ekonomik bakımlardan sıkıntıda olduğu dönemlerde daha gösterişli olması yukarıda açıklanan işlevlerle ilgilidir. Şenliklerin toplumda sıkıntıya yol açacak bir olayın, askerî bir yenilginin ya da ekonomik buhranın başgösterdiği bir dönemin ertesinde yapılması tesadüfi olmasa gerektir.

Fatih Sultan Mehmed'in Belgrad'daki askerî başarısızlığın ardından oğlu Bayezid ve Mustafa için büyük bir sünnet şenliği (1457) yaptırması ve benzer şekilde Kanûnî'nin Viyana başarısızlığının ardından 1530 yılında oğullarının sünneti için görkemli bir şenlik düzenletmesi de bu askerî başarısızlıkların unutturulmasını amaçlar.

2. **Kanûnî'nin Şehzadelerinin Sünnet Düğünü**

Kanûnî Sultan Süleyman'ın, üç şehzadesinin¹ (Lütfi Paşa, 2001: 268) sünnet düğününü Viyana kuşatmasının dönüşünden sonra o zamana kadar görülmemiş derecede tantanalı yapılmasını arzu etmesi üzerine hazırlıklara başlandı. (Bostan, v. 118a) Öncelikle eski gelenek üzere beylerbeylerine, ümeraya, meliklere, krallara, hükümdarlara; padişahın davet mektuplarını taşıyan elçiler ve sarayda bu gibi hizmetlerde kullanılan

¹ Sünnet olan şehzadeler, Sultan Mustafa, Sultan Mehmed ve Sultan Selim.

müteferrikalar, çavuşlar ve çaşnigirler gönderilerek düğünün yapılacağı bildirildi. Devlet büyüklerine, valilere, gelenek üzere gönderilen davetiyelerden başka Venedik doçuna da özel bir mektup gönderildi. (Lamp, 2006: 183) Bu sünnet düğünü 27 Haziran 1530 (1 Zilkade 936) tarihinde başlamıştır. Konuyla ilgili olarak kaynaklar aşağıdaki bilgilere yer vermiştir:

“Oğlı Sultan Süleyman ’ın Sultan Mustafa ’yı ve Sultan Mehmed ’i ve Sultan Selim ’i sünnet itmesin kasd idüp ve Atmeydanına havale bir köşk bina olunmağı emir idüp köşk tamam olıcak arz ittiler.” (Gelibolulu Mustafa Âlî, v.295b; Lütü Paşa, 2001, 268)

Sultan Süleyman ’dan evvel gelen Padişahların hiç birisi bunun erdiği fütuhata ermemiştir. Yüce Allah büyük lütufları bu Padişaha kısmet etti. Bu nimetlerden başka ona, birçok da evlat verdi. Bunlar da Sultan Mustafa, Sultan Mehmet, Sultan Selim isimli şehzadelerdir. Bunlar saltanat bahçesinin birer selvisidir. Peygamberin emir ve sünnetleri mucibince bu üç şehzadenin sünnet düğünlerinin yapılması lazım geldiği için hazırlıklara girişildi. Anadolu Beylerbeyi ile öbür Beylerbeyileri ve büyük komutanlar dahi davet edilerek İstanbul ’a çağrıldılar. (Celâl-zâde Mustafa, v. 155b)

1. Tören Alanı Atmeydanı

Düğün alanı olarak şimdiki Sultan Ahmet Camii'nin bulunduğu bölge olan ve o zamanlar Atmeydanı olarak anılan geniş meydan seçilmişti. O devirde Sultan Ahmet Camii henüz inşa edilmemişti. Günümüze göre caminin sağ ve sol taraflarında zamanın vezirlerine, büyük devlet adamlarına ait saraylar, köşkler vardı. İşte burada bulunan sarayların en görkemlilerinden biri olan İbrahim Paşa Sarayı düğün evi olarak hazırlanıyordu. Bu saray meydanın sağ tarafında bulunuyor ve Marmara'ya bakıyordu.

Padişah için yapılan hazırlık, *“Düğün mahalli Atmeydanı olmak üzere hazırlıklar yapıldı. 21 Zilkade 936 günü düğüne başlandı ve gelenlere yer gösterildi. Orada Padişah için de bir taht kuruldu. Tahta gölge yapmak için yüksek çatı yapıldıktan sonra türlü türlü kıymetli kumaşlarla süsletildi. Yan taraflarına altın kaplanmış, yere de pek kıymetli halılar serilmişti.”* (Celâl-zâde Mustafa, v. 155b; Peçevi, 1981: I/115; Gökbilgin, 1992: 58.) şeklinde anlatılmaktadır.

1530 yılında gerçekleştirilen sünnet düğünü gibi 1539 yılındaki sünnet düğünü de Atmeydanı'nda gerçekleşti.

Padişahın bundan evvelki şehzadelerinden Mustafa, Mehmet ve Selim adlı oğullarının sünnet düğünlerini yapmıştı. Bu sefer sünnet düğünü sırası Şehzade Bayezid'e geldi. Padişah bazı vezirleri düğün hazırlıklarına memur etti. Hazırlıklar yapıldıktan sonra Anadolu ve Karaman Beylerbeyleri İstanbul'a davet edildiler. Atmeydanı'nda düğün için yerler hazırlandı. Meydanın yüksek yerinde eski düğünlerde olduğu gibi tribünler, çardaklar ve gölgelikler yapıldı. Padişah için de köşk şeklinde ayrı bir yer

hazırlandı. Aşağı meydana her türlü süslere sahip birçok çadırlar kuruldu. (Celâl-zâde Mustafa, v. 271b; Gelibolulu Mustafa Âlî, v.295b)

Tören için seçilen Atmeydanı gece gündüz eğlencelerin, ziyafetlerin ve oyunların devam ettiği bir yer olduğu için aydınlatılıyor ve bunun için çok sayıda kandil kullanılıyordu.

Düğün alanı olarak seçilen ve hazırlanan Atmeydanı'ndaki düğünden önce yapılan hazırlıklardan birisi de meydanın ortasına dikilmiş olan uzun bir direkti. Bu direkten ipler çekilmiş sıra ile dizi dizi yüzlerce fener asılmış ve bu suretle bu direk bütün bir meydan için geceleri orayı aydınlatacak bir avize haline getirilmişti.

“Ustanın biri yere çakılmış bir sıvık ucuna muhtelif istikametlerden ipler gerdi ve bu iplere iki binden fazla kandil bağlayarak bir çadır şekline soktu.” (Celâl-zâde Mustafa, v. 273a)

2. Padişahın Tören Alanına Gelişi

Bu muhteşem düğün için bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra padişah bütün saray erkânı maiyetinde olduğu halde Atmeydanı'na gitti. Padişah, şehzadeler, sultanlar, davetliler ve seyirciler yerlerini aldıktan sonra düğün ve dolayısıyla eğlenceler, ziyafetler ve gösteriler başladı.

Düğün başladığı gün Vezir Ayas ve Kasım Paşalar, Rumeli ve Anadolu Beylerbeyileri ile diğer beyler sabahleyin Padişahın Atmeydanı'ndaki divanhanesine gelip toplandılar. (Peçevi, 1981: I/115) Sonra Sadrâzam İbrahim Paşa geldi. Düğüne ait hediyeler sarayda tertibe konulmuştu. Nitekim altın taç, altın kemer, altın ve gümüştan yapılmış çeşit çeşit kıymetli ve süslü mallar, değerli taşlarla işlenmiş oyma işleri, sürahiler, kadehler, siniler, tepsiler ve kumaşlardan sırmalı atlaslar, yerli işi, Frenk işi değerli kadifeler, Şam ve Bağdat işi fantezi şeyler hazırlandı. Sancaktarlar, kapıcı başları, imrahorlar, sofracılar ağası ve çavuşbaşı ile bütün iç ağaları atlarına bindiler. Saray kapısına gelip durdular ve Padişahın gelişini beklediler. Padişahta saraydan çıkıp atına bindi. Hep birden Atmeydanı'na doğru gittiler. Davetliler Atmeydanı'nın orta yerinde ve Padişahın geçeceği bir yerde durmuşlardı. (Celâl-zâde Mustafa, v. 156a-b)

Bu meydanın kuzey tarafında mehterhane yakınında lacivert sütunları üzerine muhteşem bir taht kuruldu. Üzerinde altın ile parlayan bir gölgelik vardı. Bunun üzerinde de çok kıymetli kumaşlar dalgalanıyordu. Zemin yumuşak halılarla döşeli idi. Vezirlerden Ayas ve Kasım paşalar Arslanhane'ye kadar padişah'ı karşılamaya geldiler. Fatih'in Uzun Hasan'dan ve Yavuz'un Gavri'den zaptettiği otağlar, İbrahim Paşa'nın Macaristan kralının sarayından getirdiği heykellerin yanında görülüyordu. Padişah, mehter takımının nağmeleri arasında tahta çıktı. Devlet erkânı, vezirler, ağalar, müftü ve ulema tebriklerde bulundular ve birçok hediyeler sundular. (Hammer, 1993: III/82)

Padişah Aslanhane karşısına gelince Ayas ve Kasım Paşalar teşrifatçı sıfatıyla yaya olarak ilerlediler. İbrahim Paşa, Beylerbeyileri, yeniçeri ağası ve taşradaki bölüklerin ağaları biraz sonra gidip Padişahı karşıladılar. O da hazırlanan taht yanına varması ve attan inmesi ile çavuşlar Padişah için bestelenmiş bulunan meşhur duayı okumaya başladılar. (Gelibolulu Mustafa Âlî, v.295b; Peçevi, I/115) Padişah'ta gelip tahta oturduktan sonra başta İbrahim Paşa olmak üzere Vezirler, Beylerbeyileri ve diğer devlet adamları gidip Padişahın ellerinden öptüler. Sunnet düğününü kutladılar ve adet üzere merasim sırasıyla durdular. Bunlara lazım gelen hediyeler verildi ve sıra ağalara geldi. Bunlar da el öptüler ve hediyelerini alıp çıktılar. Sonra müftü ve diğer âlimler geldiler. Bunlara da bir şeyler verdiler. El öpme merasimi bitince Padişah da tahtından indi ve divanhaneye gitti. Artık bundan sonra da ziyafetler başladı. (Celâl-zâde Mustafa, v. 156b)

Günlerce kabul törenleri, ziyafetler, eğlenceler birbirini kovaladı. Bu arada yabancı devlet elçileri de kabul olundular. Sunulan hediyeler o zamana kadar görülmüş olanların hepsini geçti. Bu hediyeler Mısır ve Şam pamuklu dokumalarından, Hindistan kumaşlarından, altın ile dolu gümüş tabaklardan, mücevherle dolu altın kâselerden, sinilerden, billur kadehlerden, Çin fağfurundan, Tataristan kürklerinden, Türkmen atlarından ve değişik milletlere mensup birçok kölelerden oluşuyordu. (Bostan v. 123b; Lamp, 2006: 182)

Ayın on beşinci günü Padişah Atmeydanı'nda halka görüldü. Sonra dönüp yine tahtı üzerinde oturdu. Sağ tarafına Sadrâzam İbrahim'le 2. ve 3. vezir Ayas ve Kasım ve Rumeli ve Anadolu Beylerbeyileri Behram ve Yakup Paşalar ve Padişahın hocası ile kazaskerler ve Tatar hanı oğlu ve sol tarafında eski Sadrâzam Piri Mehmet ve emekli vezir Zeynel Paşalarla şark memleketlerinin komutanlarından Ferahşat ve Bayındır oğlu Murat ve Mısır sultanı Kansu Gavri oğlu ve Kadiroğullarından Abdülatif beyler oturdular. Sofralar serildi, yemekler yenildi. Kokulu şerbetler içildi. Tatlıların birçoğu fil, deve, at ve bazı canavarlar şeklinde ve bir kısmı da kuşlar, doğanlar heyetinde avcı bölükleri tarafından yapılmış idi. Ziyafet sırasında ve davetten sonra da sazendeler saz çalmaya ve hanendeler şarkı okumaya başladılar. (Celâl-zâde Mustafa, v. 271b-272a)

Düğünün on beşinci gününde bilginler arasında vuku bulan bilimsel tartışma dikkati çok çekti. (Bostan, v. 124a) O gün padişah ders konusu olmak üzere “fatihâ” sûresini seçti.

Ertesi günü Padişah ilim ve fen adamlarını çağırdı. Çavuşlarbaşı gidip müftü efendiyi ve cebecilerbaşı da Padişahın hocası Hayrettin efendiyi çağırdılar. O gün büyük bir kurultay kuruldu. Padişah gelenlerden Kemal Paşaoğlu müftü Mevlana Şemsettin Ahmet ile Anadolu Kazaskeri Mevlana Kadri Çelebi'yi sağına ve hocaları olan Mevlana Hayrettin ile Rumeli Kazaskeri Fenarizade Muhittin Çelebi'yi soluna oturttu. Diğer

hocalar karşıda oturdular. Bunlar birkaç bahse giriştiler. Bu arada Fatıha suresinin tefsiri hakkında birkaç saat söz söylediler. Bu bahisler öğleden gün batıncaya kadar devam etti. Bilgi sahibi olanlara Padişah iltifat etti. (Gelibolulu Mustafa Âlî, v.297a; Peçevi, I/116; Solakzade, II/170)

1539 sonbaharında, Kanûnî Sultan Süleyman, Bayezid ve Cihangir adlarındaki iki şehzadesinin sünnet düğünlerini görkemli bir şekilde yaptırdı. 11-26 Kasım tarihleri arasında iki hafta süren bu sünnet düğününde Atmeydanı yine müstesna günlerinden birini yaşadı. Padişah ilk günü Atmeydanı'na geldi. Vezirler, beylerbeyleri, beyler, onu karşılayıp tebriklerini sundular.

15 Recep 946 günü vezirler ve bütün hademeler Atmeydanı'na giderek orada hazır bulunan çadırlara gidip oturdular. Davullar, zurnalar çalmaya başladı. Atmeydanı hizmetkarlar, teşrifatçılar ve davetlilerle doldu. Kuşluk zamanında Padişahın atlı olarak geldiği görülünce, Vezirler, Beylerbeyileri yaya olarak kendisini karşıladılar. Sonra dönüp üzengileri hizasında yürümeye başladılar. Padişah kendisine hazırlanan yerin kapısından girdi. Bu yer adeta bir saraya benziyordu. Ertesi gün divan kuruldu. Vezirler, Beylerbeyi ve diğer devlet erkânı Atmeydanı'nda kurulan divanhanede toplandılar. Yeniçeri Ağası, bütün yayabaşları ve solaklar ile bütün yeniçeri askerleri geldiler. O gün şahane bir ziyafet verildi. (Celâl-zâde Mustafa, v. 272a)

Yeniçeriler ve hassa askerlerine muhteşem bir ziyafet verildi. Arslanlar, kaplanlar, parsar, vaşaklar, kurtlar, zürafalar halka seyrettirildi. Birçok hediyeler sunuldu. Devlet büyüklerinin el öpme törenine kabulleri gibi Fransa, Venedik ve Macaristan elçileri de bu şereften paylarını almışlardır. Halk bol bol eğlendirilmiştir. Şarkıcılar, rakkaslar, güreşçiler, cambazlar, hokkabazlar, maskaralar, müzisyenler gibi değişik sınıflara bağlı insanlar bu sünnet düğününü daha neşeli yapmışlardır. (Hammer, 1993: III/180-181)

Kanûnî Sultan Süleyman'ın oğulları şehzade Bâyezid ile şehzade Cihangir'in sünneti ve kızı Mihrimah Sultan'la Rüstem Paşa'nın evlilikleri dolayısıyla yapılan ve 27 Kasım 1539 Perşembe günü başlayan ve 13 gün süren sur-i hümayunda yemeklerde kirlenen kab kacağın temizlenebilmesi için ziyâfetler gün aşırı yapılmış, 13 gün içinde kına gecesinde 20 sofraya kurulmuş ve 53 çeşit tatlı ve şekerli kurabiye ikram edilmiştir. Ziyâfetlerde 117 çeşit ekmek, yemek ve tatlı ikram edilmiş, şenliğin başlamasından sonra 13 gün süren düğün sırasında yeniçerilere, sipahilere, topçulara ve tüm ulema ile birlikte yüz binin üzerinde insanın yemek yediği tahmin edilmektedir.

Bu şenliğin içinde halkın katıldığı en büyük eğlence ise “şeker alayı” ve “çanak yağması” oluyordu. Şeker alayında çeşitli hayvan, eşya ve bitki figürleri şeklinde yapılan şekerlemeler Atmeydanında dolaştırıldıktan sonra halka dağıtılıyor, halk yaklaşık 15 ton şekerlemeyi arasında paylaşıyordu. Çanak yağması ise çanaklara konmuş pilav zerdenin

halk tarafından eğlenceli bir şekilde tüketildiği bir ziyafetti. 1539 ziyafet defterinde bu eğlence için 5.000 çanağın ayrıldığı yazmaktadır. (Yerasimos, 2004:36-39)

3. *Mehter takımı*

Atmeydanı'nın iki ucuna yerleştirilmiş iki iri yeniçeri kösü devamlı ve muntazam vuruşlarla ve ağır tokmaklarla durmadan döğülüyor, kösün meydana ayrı bir azamet ve heybet veren bu ağır başlı ve vakarlı sesi, şehir üstünde yürekleri ürperten akisler yaratıyor, bütün İstanbul'u adeta Atmeydanı'na çekiyordu. Tüm şenlik boyunca da bu musiki teraneleri devam edecekti. (Bostan, v. 119b ve 122a)

Atmeydanı'nın orta ve muhtelif yerlerinde büyük ve yüksek çadırlar, çardaklar kurulmuş ve kurdelelerle süslenmişti. Davul çalmak için birçok yerler hazırlandı. (Celâl-zâde Mustafa, v. 155b)

4. *Şeker sanatı ve eğlencesi*

Osmanlı saray düğünlerinde şekerden yapılan heykeller düğünün önemli bir unsuruydu ve büyük bir önem arz ediyordu. Şekerden muhtelif hayvanlar, çiçekler, meyve bahçeleri, köşkler, canavarlar, şadırvanlar; çömlek, vazo, ibrik gibi eşyalar, taşlarıyla birlikte satranç takımları vs. gibi hemen her şey yapılıyordu. Bunları yapmak için özel ustalar tutuluyor, ustalar ve şeker harcı için çok büyük meblağlar harcanıyordu.

5. *Nahıllar:*

Eskiden bu gibi bütün memleket halkını ilgilendiren ve ister davetli ister seyirci sıfatlarıyla olsun hemen bütün halkı yerinden oynatan Osmanlı saray düğünlerinde tertip edilen büyük ve maddi açıdan külfetli eğlencelerden birisi de nahıllar ve nahıl alaylarıydı. Bunlar piramit şeklinde dallı budaklı ağaçlara benzer halde yapılırlar, üzerlerine küçük büyük her türlü kuş, hayvan, meyve şekilleri asılır, mücessem bir halde imal edilerek geceleri de yakılan binlerce balmumu ile donatılırdı. Nahıllar bazan şekerden de yapılıp, bunlar halka seyrettirildikten sonra yağmalattırılırdı. (Arslan, 1991: 54-57) Kısaca nahıl, gelin ve sünnet alaylarının da ağaç biçiminde yapılan, üzerinde balmumundan yapılmış insan, hayvan, yemiş, çiçek vb. şeklinde süsler, mulajlar bulunan; ayrıca değerli taşlar, altın, gümüş yapraklarla, renkli ve yaldızlı kağıtlarla kaplanan önemli bir düğün ve şenlik unsurudur. (Arslan, 2000: 593-617)

Kanûnî Sultan Süleyman'ın 1530 yılında yaptırdığı sünnet düğününde özellikle sünnet düğünü nahilleri dikkati çok çekmiştir. (Bostan, v. 119a) Bunların konik şeklinde altın yapraklarla süslenmiş bir halde birçok ince çiçek, meyve, kuş resimleri ile de donatılmış olmaları düğünün ihtişam ve parlaklığını artırmıştır.

Ayın yedinci günü yeniçeri ve diğer bölüklerin üstsubayları toplandılar. Sünnet mumlarını götürdüler. Sanatkârlar bu mumları yaparken süslerine çok ehemmiyet vermişlerdi. (Celâl-zâde Mustafa, v. 158b; Gelibolulu Mustafa Âlî, v.296a)

3. Muhtelif Gösteriler:

Düğün ve şenlik denilince akla öncelikle gösteriler gelmektedir. Gösteriler muhtelif cambaz türlerinde olduğu gibi hüner ve kabiliyete bağlı, hokkabaz ve kûzebazlarda olduğu gibi el çabukluğuna bağlı, zorbazların yaptığı gibi güce ve dayanıklılığa bağlı olabiliyor ya da bir hadisenin canlandırılması gibi tiyatroyvari şekiller alabiliyordu. Bunların yanında sportif gösteriler de yapıyordu ki bunlar ok atma, ata binme, matrak, cirit, güreş vb. gösterilerdi. Ayrıca dramatik savaş gösterileri, esnafın kendi alanlarıyla ilgili gösteriler de bunlara eklenebiliyordu. Eğlence takımını canbazlar, hokkabazlar, curcunabazlar, tulumbacılar, nahıllar, şekerden heykeller, maketler ve musiki ile süslenen geçitler, hanendeler, sazandeler, raks, çengiler, köçekler, tulumbacılar oluştururdu. Bu yapılarıyla şenlikler, genel Türk gösterim kültürünün kökenlerine de ışık tutar. (And, 1982: 249).

“...etraf-ı alemde gelen oyuncular meydana girüb her biri kaderince bildüğü hünerden arz idüb ve çevgan oynayı padişaha niçe temaşalar gösterdiler.” (Lütfi Paşa, 2001: 269)

“11 ve 12 Zilkade’de Atmeydanı’nda hokkabazlar, cambazlar, oyuncular, maskaralar, türlü oyunlar gösterdiler. Padişah bulunduğu yerden pek çok altın ve gümüş paralar etrafa saçtı.” (Celâl-zâde Mustafa, v. 159a)

1. Cambazlar

Canbazlar Atmeydanındaki dikili taşa ve bu düğün için hazırlanmış olan yağlı direklere tırmanıyorlardı. Bir Arap çıktığı yağlı direğin üzerinde bir gece kalıyordu. Elleri terazi denilen denge aletiyle veya bu alet olmadan ip üzerinde yürüyorlardı. Bir ip canbazı ip üzerinde yürürken sırtında başka birini taşıyor aynı zamanda bir başka kişi de ayağına bağlıydı. Bir başkası ayakları bağlı, ceketi tersine çevrili olduğu için kolları çapraz ve oynamaz durumda iken ip üstün de dans ediyordu. Bir genç cambaz on kılıcın keskin yüzünü ayaklarına ve bedenine bağlayarak ipin üstünde öyle yürüyordu.

“andan gayri cümle erbab-ı sanayı ki meşrik u mağribden gelmişlerdi, kimi canbaz ve kimi hokkabaz ve kimi çanakbaz. Her biri hünerün gösterüp padişahın in’amlar ve ihsanlar görüp ber-murad oldular.” (Gelibolulu Mustafa Âlî, v.296a; Lütfi Paşa, 2001: 270)

Ayın sekizinci günü cambaz oyunları başladı. Arabistan’dan gelen cambazlar yere dikilen yüksek direklere urganlar bağladılar. Bunlar üzerinde hatır ve hayale gelmeyen oyunlar oynadılar. (Celâl-zâde Mustafa, v. 158b)

“Bir üztad canbaz Atmeydanı ’nda nişangâh-ı kadimden mıknatıs üzerine dikilmiş yekpare amûd-ı memdûd üzerine rismân bağlandı. Ve cevvi-i hevâda garâyib ve acâyib hüneler gösterdi.” (Gelibolulu Mustafa Âlî, v.296b)

2. Yağlı Direk Yarışı

İkinci direğe de bolca zeytinyağı sürülmek suretiyle getirilmiş ve bu direğe tırmanarak çıkabilmek yarışı, çeşit çeşit yapılan birçok düğün eğlencelerinden ilginç olan birini teşkil etmişti.

Ayın on üçüncü günü devlet erkanı gelip toplandı. İstanbul’da elli akçadan aşağı maaş alan müderrislerle, açıkta bulunan müderris ve kadılar, şeyhler, sofular ve şehrin ayan kısmı da davet edildiler. O gün Atmeydanı ’nda yere dikilen bir nişan taşı üzerine çıkmak müsabakaları yapıldı. (Bostan, v. 122b)

Yine o gün her tarafı yağlanmış düz bir direk üzerine kimin çıkabileceği soruldu. Yeniçerilerden biri çok şeytanlık yaparak ağaca çıktı. Padişah mükafat olmak üzere bu yeniçeri askerinin solaklığa aldırılmasını buyurdu. Bir başkası da çıkacağını söyledi. Ağacın yukarı başına yanaşmak üzere iken yere düşüp vefat etti. (Celâl-zâde Mustafa, v. 159a; Gelibolulu Mustafa Âlî, v.296b)

“Bunlardan sonra sabunlu, yağlı sııklara çıkma müsabakası yapıldı. Hasılı oyuncuların kimisi maskaralık yaparak ve kimisi de oyuncaklar icat ederek birçok eğlenceler tertip ettiler.” (Celâl-zâde Mustafa, v. 273a)

3. Kukla oyunları

Kukla oyunlarını da bu şenlikte görüyoruz. Bunlar çok defa küçük bir kulube içinde sanki canlıymışlar gibi oynatılıyordu. Bir defasında kuklalarla bir düğünü canlandırıyorlar, ellerinde çalparalarla dans ediyorlardı.

“Meşhur sanatkârlar tarafından çeşitli oyunlar tertip edildi. Bunların bir kısmı dört ayaklı hayvanlar, kısmen de kuşlar, meyveler halinde vücuda getirilmişti.” (Celâl-zâde Mustafa, v. 272a)

4. Hokkabazlar

Hokkabazlar paraları yok ediyorlar, sağdan soldan bakır paralar çıkarıyorlardı. Hokkabazların bir çeşiti olan tasbazlar da bol elbiselerinin içerisinden taslar, tencereler hatta güvercinler çıkarıyorlar, hiç yoktan torba dolusu darı akıtıyorlar, sehpa üzerindeki boş bir tasta su döküyorlardı. Koyunlarından, koltuklarından güvercinler uçurup minare gibi uzun koniler çıkarıyorlardı. Hatta birisi bir küçük çocuk bile çıkarıyordu. Ayrıca hokkabazlardan birisi dümdüz bir yerden otuz kadar yerinden su fişkıran bir fiskiye çıkarıyordu. Yine bir hokkabaz cübbesinin altından arka arkaya onlarca madeni tas çıkarıyor, cübbesinin boş olduğunu ispatlamak için onu yere seriyor ama yine de su dolu bir kap çıkarıyordu.

Düğün dolayısıyla Arabistan ve diğer yerlerden gelen hokkabazlar, pehlivanlar meydana çıktılar. Bunlar türlü türlü hünerlerde bulundular. Padişahın tahtı bir tribüne konulmuştu. Bu yüksek tribün âdete bir salon kadar genişti. Bunun bazı yerlerinde takriben bir insan boyu yüksekliğinde çitalardan müteharrik kafes kapaklar yapılmıştı ki, Padişah bu kafes kapakların çitaları arasından her tarafa bakabiliyor ve oynanan oyunları görebiliyordu. Ara sıra kafes kapakları kaldırıp aralıklardan avuçlar dolusu akçalar, gümüş ve altın paralar serpiyordu. Hele âlemi güldüren maskaralar eteklerini para ile doldurdular. (Celâl-zâde Mustafa, v. 157a)

İlginç bir gösteri de şudur: Eli kolu bağlı bir kişi su içinde traş olmuştur. Saçı, sakalı olan bir kişi eli ayağı bağlanarak bir çuvala konmuş, çuvalın da ağzı dikilerek adam denize bırakılmış, önceden adamın üzerinde ustura ya da hamam otu olup olmadığı kontrol edilmişti. Bu şekilde suya atılan kişinin öldüğü tahmin edilirken bir müddet sonra bu kişi saçı ve sakalı traş edilmiş bir şekilde sağlam olarak sudan çıkmıştır.

Ziyafetler bittikten sonra Padişah, şehzadelerle oradan kalktılar. Civarlarında bütün meydana bakabilecek surette yapılan yüksek köşke gittiler. Çalgıcılar ve Arabistan, Acemistan ve Yunanistan'dan gelen güldürücüler hünerlerini satmaya başladılar. Bunlara birçok paralar saçıldı. O gün birçok sığırlar, koyunlar, koçlar kestiler ve bunları demir kancalara astılar. Kim isterse alsın diye ilan ettiler. Kurbanları parçalayıp kapışmaya gelenler, bunların karnından diri canavarlar, kurtlar, tilkiler çakallar, tavşanlar, köpekler, kediler ve uçan kuşlardan kargalar çıktığını gördüler. Halk çığlık koparıp kaçmaya ve gülüşmeye başladılar. (Celâl-zâde Mustafa, v. 160a; Gelibolulu Mustafa Âli, v.297a)

5. At Oyunları ve Cirit

Cirit, at üzerinde oynanan spor dallarından biridir. At üzerindeki sporcunun süngü veya mızrağını rakibe karşı isabetli bir şekilde atmasını, muharebe anında kendisine ve bineğine olan hakimiyetini ve bu yolla rakibine üstün gelmesini amaç edinen, kuralları olan bir spordur. Cündî denen sipahiler, atlar üzerinde cirit oynuyorlar, bunların yanlarında piyade olarak bulunan yardımcıları atılan ciritleri topluyorlardı.

Yemekler yenildikten sonra atlılar hüner göstermeye başladılar. Orada Çerkez beylerinden İnal isminde birisi vardı. Bu adama Rumeli'de zeamet verilmişti. İşbu İnal beyle köçek usta ve bir takım mahir süvariler meydana geldiler.

Atlarını sürdüler ve böyle bir halde birbirlerine ok, gönder, sırık attılar ve isabet haline karşı kendilerini müdafaa etmekte büyük maharetler gösterdiler. Bazıları at koştururken ayakkabılarını çıkarmak giymek, ayaklarını üzengiden çıkarıp eyer takımı üzerinde oturmak ve oturdukları yerde dönüşler yapmak, yağrı üzerine yatıp nişan atmak,

gürzle hamle etmek ve buna karşı siper almak gibi hareketlerle herkesin takdirini kazandılar.

Ayın yirmi sekizinci günü Kağıthane taraflarında yarış için hazırlanan yere gittiler. Burada yere bir sıruk dikilmiş ve üzerine bir kabak konmuştu. (Peçevi, 1981: I/116) Bu direğin gerisinde birçok atlar duruyordu. Yarış başlayınca yarışa girenler ileriye alındılar. Verilen işaret üzerine at koşturuldu. Koşuda bir Arabın atı birinci geldi. Sahibine pek çok para verildi. Yarışa çok at girdiği için birinciden itibaren sıra ile yirminci çıkana kadar at sahipleri de mükafat aldılar. (Bostan, v. 125b; Gelibolulu Mustafa Âli, v.297b; Solakzade, 1989: II/171)

23 Recep günü vezirler Padişahın sağ tarafında ve hocası da solda olmak üzere oturdular. Sazendeler çalgı çalmaya ve hanendelerde şarkı söylemeye başladılar. Sofralar kuruldu ve envai tür yemekler, kebaplar, tatlılar, hoşafklar ortaya konuldu. Cuma günü âlimlere ve fazıl kimselere ziyafetler çekildi. O gün Padişah gelip tahtında oturdu. Sağında hocası ve Rumeli Kazaskeri ile İstanbul ve Edirne kadıları, sol tarafında Anadolu Kazaskeri Müftüzade Molla Çelebi ve bazı âlimler ve bunlarında karşılıklarına gelmek üzere birçok müderrisler yer aldılar. Yemekler yendikten sonra Vezir Süleyman Paşa'nın hizmetçileri atlı olarak meydana geldiler ve ayakta durarak at koşturdular. Atlılardan birisi eyer üzerine sağlamca bağlanmış dört kılıç üzerinde yalın ayak durarak at koşturdu. Bundan sonra bir at ile iki adam meydana çıktı. At koştugu halde attan birisi biniyor diğeri iniyordu. (Celâl-zâde Mustafa, v. 274a)

Sonunda 18. gün İbrahim Paşa'nın Atmeydanı yakınındaki sarayında şehzadelerin sünneti yapıldı. (Gelibolulu Mustafa Âli, v.297a; Peçevi, 1981: I/116) Böylece üç hafta süren düğün şenlikleri kağıthane'de bir koşu ile son buldu.

6. Yapma Hisarlar

Düğün alanına her şeyiyle mükemmel yapma hisarlar getirilmiştir. Bu hisarlar Pehlivan Nasuh ve Cümdi Canım tarafından yapılmıştır. Hisarlara asker, silah ve mühimmat yerleştirilmiş, gerçeğini aratmayan şekilde kale kuşatma ve müdafaa savaşlarından muhteşem örnekler sunulmuştur. (Lamp, 2006: 182; Gökbilgin, 1992: 59.)

Pehlivan Nasuh usta da deri ve kâğıttan iki hisar yapmıştı ve hisarların her birine birçok burçlar kondurmuş ve bunlara toplar ve tüfekli yüzer er yerleştirilmişti. Erlerin yüzlerinde siperlik, başlarında miğfer, bellerinde kılıç ve iki taraflarında yay ve ok olduğu halde birbirlerine karşı cephe alarak top ve tüfekte ateş ediyorlardı. Bu iki hisarda akşama yakın başlayan muharebe bütün gece devam etti. Nasuh ustanın gösterdiği bu iktidarı Padişah bile takdir etti. Paşaların bir kısmı akşamdan sonra evlerine gitmişken Padişah o gece merak ederek orada kaldı. Gece birçok şenlikler, oyunlar yapıldı. Lakin hiç birisi Nasuh ustanın oyuncakları kadar eğlenceli değildi. Bununki aynı zamanda ameli

bir harp oyunu sayılırdı. Taarruz ve müdafaa ve mukabil taarruz hareketleri askerî bir kafa ile tertip edilmişti. Şayanı hayret şurası idi ki, top ve tüfek savaşı yapılırken iki tarafın askerleri bir saat kadar kılıçlar, gönderler ile harb bile ettiler. Deri ve kâğıttan yapılan bu hisarlar dünyada mevcut olan hakiki hisarların birer örneği gibi yapılmıştı. Sabah olunca mutaarrız askerler hisarın kalelerini yaktilar. (Celâl-zâde Mustafa, v. 157b-158a; Gelibolulu Mustafa Âli, v.296a)

Cündiler bölümünde Cümdi Canım adlı çok değerli bir pehlivan vardı. O gün o da birçok hünerler gösterdi. Kendisi aynı zamanda kabadayılıkla da ün almıştı. Bu dahi kâğıt ve mukavva hüner meydanına atılıp sanatkâr arkadaşlarının yardımı ile iki hisar yaptı. Bu hisarları müdafaa eden yüz ere tam teçhizat ve zırhlar giydirmiş ve başlarına miğferler geçirmişti. Cümdi Canım icap eden yerlere toplar yerleştirdiği gibi erattan bir kısmını tüfekte teslim ve Türklerin ateş tertibatını barutlu fitillerle temin etmişti. Bu oyuncaklarla oyun başladı. Kalelerden kâh birer, kâh birkaç er çıkıp düşmanları üzerine saldırıyor ve birbirlerine ateş açıyorlardı. Bozulan askerler yerlere seriliyorlar ve galip gelenler bazen kaleye doğru koşuyorlar ve bazen de çevirme hareketleri yapıyorlardı. Cümdi Canım kati neticeyi de muvaffakiyetle tertip etmişti. Nitekim hücum edenler kaleyi zapt ederken içeri girip çıktıklarında birçok tutsaklar getirdiler. Ve esirleri çıkardıktan sonra kalelere ateş verdiler. Cündican bu şekilde daha birçok kale oyunları gösterdi. (Celâl-zâde Mustafa, v. 158a-b; Gelibolulu Mustafa Âli, v.296a)

7. Zorbazlar

Bir nevi cambaz olan zorbazların gösterileri de seyredenleri hayretler içinde bırakıyordu. Bunlardan bazıları derilerine, etlerine, butlarına, karınlarına kargılar, demirler sokup öyle gezip dolaşıyorlardı. Bunlardan birisi koluna beş büyük bıçak sokmuş, bıçaklar bir taraftan girip öbür taraftan çıkmıştı. İki çıplak adam dörder kılıcın ikisini karınlarına, ikisini göğüslerine saplamışlardı. Bir başkası karnının derisine bir yay sokmuştu ve bunu kan akmaksızın sokup çıkarıyordu. Biri dişiyle at nalı kırıyor, bir başkası eliyle at nalını ikiye bölüyor, başkası bir saban demirini üç yumrukta kırıyor, başlarına at nalı çiviliyorlardı. Birisi yüzünü ve başını büyük taşlarla dövüyor, diğeri burnu ve başı üzerinde taş kırıyor, bir başkası başına bir taş oturtmuş, iki güçlü kişi bu taşı balyozla kırıyorlardı. Bazıları sivri demirler ve bıçaklarla donatılmış bir tırmık üzerinde çıplak ayakla yürüyorlar, biri saçlarına bağlanmış bir iple ellerini kullanmadan elli kiloluk bir taşı yerden kaldırıyordu. Birisi yere sırtüstü uzanmış, karnına bir demirci örsü koydurtmuş, altı kişi büyük çekiçlerle bu örs üzerinde büyük bir kızgın demiri dövüp biçim vermişlerdi. Birisi kızgın demiri yalıyor, bazıları ateşleri bedenlerine sürüyor ve yalıyorlardı. Kılıçları bedenlerine, okları kollarına saplayanlar, bedenlerine altı çiviyile at nalı mihlayanlar, elli bıçağı her yönden bedenine

saplayanlar görülüyordu. Zorbazlar bu tür oyunları ve gösterileri hem padişaha bağlılıklarını ispatlamak için yapıyorlar, hem de sembolik olarak genç şehzadenin sünnetten çekeceği acıyı paylaştıklarını belirtiyorlardı.

Birisi de eyerli bir at getirdi. Elleri bağlı olduğu halde bu eyeri at üzerinden alıp yere, sonra yerden alıp at üzerine vuracak var mı diye teklif etti. Yapacak kimse çıkmayınca o zat "ben hem eyeri çözüp alır, yere koyar ve hem de kaldırıp ata vururum" demesine herkes şaşıtı. Adam hünerini göstermek için her iki elini bağlatıp atına yanaştı. Ağzıyla, dişleriyle, kolanlarını, göğüslüğünü, tokalı yerlerini çözdü ve eyer takımını dişleriyle havaya kaldırdıktan sonra yan tarafta yere koydu. Biraz solüğünü dindirdikten sonra ağzını açarak eyer takımını dişleriyle tutup yerden kaldırdı. Atın üzerine koydu ve yine kolanları ağzıyla tokaladı. (Celâl-zâde Mustafa, v. 159a; Gelibolulu Mustafa Âlî, v.296b; Solakzade, 1989: II/169)

Bir başkası bir araba ile geldi. Bu arabanın üzerine bir köşk yaptı. Kendisi arabaya girdi ve arabayı üzerindeki büyük köşk ile yürüttü. O gün hünerli kimseler bunlara benzeyen ve benzemeyen nice oyunlar yaptılar. (Celâl-zâde Mustafa, v. 159a)

8. Ok atma ve Nişancılık

Bu düğünde bugünküne benzer spor karşılaşmaları ve gösteriler de yapılmıştır. Örneğin solak, peyk, baltacı, tîrendâz gibi padişahın hassa askerleri arasında ok atma müsabakaları yapılmış ve herhangi bir zırhı ve savaşlarda başa giyilen, miğfer denilen madeni başlığı ok ile delmek konusunda yüksek kabiliyet gösterenlere mükafatlar verilmiştir.

Atlı okçuların gösterileri ise müthiş bir şekilde heyecanlı ve göz alıcıydı. "Atlı okçular genel bir sevinç içinde ortaya çıktılar. Sol elde küçük kalkanları, sağ elde uzun bir kargı veya mızrakları olduğu halde gezintilerini bitirdikten sonra ya savaş düzeninde ya da karma karışık olarak birbirlerine hücum ettiler. Koşarlarken, dolu dizgin giderlerken sürekli olarak kılıçlarını üçer defa kınından çıkarıp tekrar yerine koyuyorlardı. Bu şekilde üç defa ok attılar. Önce atın arkasındaki nala, sonra bir gemi direğinin üstündeki altın elmaya, üçüncüde de Arnavutların önden koşturduğu halkanın içine oklarını atıp isabet ettirdiler. Daha sonra atlarının eyerleri üzerinde ayağa kalkarak yaylarını ayakta kullandılar. Bu atlı okçulardan bir tanesi atını koştururken atın sırtından eğerini çıkartıyor, boynuna koyuyor, oradan alıp tekrar yerine yerleştiriyordu. Yine aynı binici hizmetçisinin sarığının üzerine bir portakal koyuyor, koşarak birçok ok atışı ile hizmetçisine zarar vermeden portakalı paramparça ediyordu. Aynı okçu bir dökme havanı da bir ok vuruşuyla parçalamıştı.

Bu atlı okçu iki atı yanyana bağladı, bir ayağı bir atın, öteki ayağı ikinci atın üzerinde ayakta tırıs giderken aynı zamanda ok atan bir oğlanı da tutuyordu. Bir başkası

eyer üstünden başaşağı sarkıyor, ayakları dört keskin kılıcın ağzı arasında bulunuyordu. Aynı takımdan iki kişi bir atın eyerine aynı anda basıyor, at koşarken öne arkaya yaptıkları cambazlıkla ata durmadan inip biniyorlardı. Bir başkası elleri bağlıken sadece dişleriyle bir atı eyerleyip yularını dişleriyle takmış, üstüne tekrar tekrar inip binmişti. Bir başka binici başı eyerin üstünde, ayakları havada atla dört nala gidiyordu. Bu gösteride yalnız biniciler değil atlar da hüner gösteriyordu. Bir al at, önüne atılan yiyeceği ağızıyla alıp binicisine uzatıyor, diz çöküyor, yatıyor, sürünüyor, bir yuvarlak üzerinde duruyor, bir kabın içine giriyor, tahtadan bir heykel gibi kıvıldamadan da durabiliyordu.

“andan sonra kabağa ok atmak ve at çapmak ve at ayağının nağlin üzerinde çaparken urmak bunun gibi enva oyunların nihayeti yok” (Lütfi Paşa, 2001, 270)

Sonra sırik üzerindeki kabağa ok attılar. İsabet ettirenlerin bir kısmına hediyeler verildi, bir kısmının da maaşlarına zam yapıldı. (Bostan, v. 125a-b)

“27 Recep günü Padişah aşağıdaki meydanda kendileri için hazırlanan yere gelerek oturduktan sonra vezirlerle âlimlere hil’atler dağıtıldı. Rütbe sırasıyla gelip el öptüler. Nişancılık ve koşu müsabakaları yapıldı. Bundan başka bir sırik üzerine kabak dikildi. Okçular bu kabağa nişan alarak ok attılar.” (Celâl-zâde Mustafa, v. 274a)

9. **Havai Fişek**

Sünnet düğünü dolayısıyla yapılan oyun ve eğlenceler sadece gündüzle sınırlı kalmayıp geceleri de devam ediyordu. Özellikle insanların rahat etmeleri için aydınlatılmış meydanda sabahlara kadar eğlenceler devam ediyordu. Gecenin en büyük eğlencelerinden biri havai fişek gösterileri idi.

“mâh-ı mezbûrun on birinci ve on ikinci günlerinde dahî ashab-ı lu’ub ve maskaralar ve canbazlar ve kâsebaz ve gecelerinde ateşbazlar ızhar-ı san’at ve bedâyi’den hâlî olmadılar.” (Gelibolulu Mustafa Âlî, v.296b ve 297a)

Gece de sabaha dek fişenkler atıldı. Atmeydanı sevinçler ve mutluluklar ile dolmuştur. Gökyüzü boşluğunda hevayi fişenklerden saçılan yıldızlar, yıldızların sayısınca olmuştur.

Zemin ma’mur idi sûr u şâbdan

Zaman mesrûr idi zevk ü tarâbdan (Solakzade, 1989: II/169)

“Hergün ülkenin dört bir tarafından gelen hüner sahipleri, güldürü sanatçıları maskaralar, havai fişek takımları ve patırtıları, can bazlar, at canbazları...” (Peçevi, 1981: I/116)

Ayın on sekizinci günü şehzadeler İbrahim Paşanın divanhanesinde sünnet edildiler. O gece dahi barut işleriyle oyuncaklar ve hisarlar yaptılar ve bunları yaktılar. Halk sabaha kadar eğlencelerle vakit geçirdi.

“Akşam olunca havai fişeklerle fenerler ve papaz kıyafetinde oyuncaklar ve birbirlerine toplarla ateş eden karşılıklı kaleler tertip edildi.” (Bostan, v. 124a)

10. Hayvan Oynatma

Şenliklerde en çok ilgiyle seyredilen oyunlardan biri de hayvanların oynatılmasıydı. Bunlardan başta ayı olmak üzere birçok hayvanla gösteri yapılıyordu. Sahipleri tarafından eğitilmiş ayılar, insanlara çok eğlenceli gelen hareketler yapıyorlardı.

Kuşluk zamanında Padişah divan yerine gelerek tahtına çıkıp oturduktan sonra önce hoca efendi sonra Vezir Lütfi Paşa ve Süleyman, Mehmet, Rüstem paşalarla Anadolu Beylerbeyi Süleyman ve Karaman Beylerbeyi Ferhat Paşalar ve Kazaskerler ve kalan devlet erkanı gelip eski usul üzere hediyeler aldılar. İstanbul ve Edirne kadıları ve ağalar dahi gelip el öptüler. Daha sonra Fransa ve Avusturya elçileri ve Venedik Balyozu gelerek Padişahın eşiğine yüz sürdüler. El öpme merasimi bitince birçok kemerler, elbiseler, keseler ortaya konuldu ve icap edenlere dağıtıldı. Rus ayıları ve başka hayvanlar ortaya getirildi, bunları oynattılar. (Celâl-zâde Mustafa, v. 272b-273a)

Sultan Süleyman bu düğündeki ihtişamdı memnun olarak veziriazâmı İbrahim Paşa'ya şu soruyu sormuştur.

“Senin kızkardeşimle evlendiğin düğün mü, yoksa oğullarımın sünnet düğünü mü daha güzeldi?”

İbrahim'in verdiği karşılık şöyle olmuştur. “Benim düğünüm gibi bir düğün şimdiye kadar olmamıştır, olmayacaktır da. Bu beklenmedik cevaptan biraz gücenen padişah'ın “Neden?” diye sorması üzerine de İbrahim Paşa şu zarif sözleri söylemiştir. Sizin düğününüzde benim düğünümdeki kadar büyük bir davetli yoktu. Benim düğünüm, zamanımızın Süleyman'ı olan Mekke ve Medine padişahının huzuru ile şeref kazanmıştır.” (Ali Seydi Bey, s. 42, 43; Hammer, 1993, III/85.)

4. Sonuç

Türklerin sosyal hayatını tanıma ve anlamada törenlerin önemli bir yeri vardır. Değişik vesilelerle yapılan bu törenler toplumu ve onların sahip olduğu eğlence hayatını yansıtır. Osmanlı Devleti de kurulduğu günden itibaren çeşitli vesilelerle yüzlerce şenlik ve tören düzenlemiştir. Bu şenliklerin en görkemlileri şüphesiz sünnet düğünleri olmuştur.

Osmanlılarda hanedanın devamı erkek çocuklarla sağlandığından şehzadelerin sünnet düğünleri günlerce süren büyük şenlikler halinde gerçekleşiyordu. Şenliklerde

şehzadelerin yanı sıra ülkenin dört bir tarafından gelmiş yüzlerce çocuk da sünnet ediliyordu. Bu özelliği ile şehzadelerin sünnet düğünleri sadece hanedanın bir kutlaması ve gösterisi değil, halkla bütünleşmenin de bir ifadesiydi.

Bu şenlikler aracılığı ile elde edilmeye çalışılanlar sadece kutlama ve eğlence değil, aynı zamanda hem halka güvenlik ve birlik teminatı hem de komşu ülkelere birer güç gösterisi ve propaganda niteliği taşırdı.

Kanûnî Sultan Süleyman, üç şehzadesinin sünnet düğününü 1530 yılında Viyana kuşatmasının dönüşünden sonra ve iki şehzadesinin sünnet düğününü de 1539 yılında yaptırdı. Her iki sünnet düğünü de o zamana kadar görülmemiş derecede tantanalı oldu. Bu düğünlerde oynanan oyunlar da oldukça dikkat çekici ve eğlenceli olmuştur. Şehzadeler Mustafa, Mehmet ve Selim'in düğünleri ile Bazyezid ve Cihangir'in düğünlerinde oynanan oyunlar, Osmanlı toplumunu ve sosyal hayatını yansıtması bakımından önemlidir.

Şehzadelerin düğünlerinde eğlence takımını canbazlar, hokkabazlar, curcunabazlar, tulumbacılar, nahıllar, şekerden heykeller, maketler ve musiki ile süslenen geçitler, hanendeler, sazandeler, raks, çengiler, köçekler, tulumbacılar oluşturuyordu. Bunların yanında sportif gösteriler de yapılıyordu ki bunlar ok atma, ata binme, matrak, cirit, güreş vb. gösterilerdi. Bu oyunların kökenleri Orta Asya Türkleri'nin şölen geleneklerinden Bizans şenliklerine dek değişik dönem ve kültürlerle dayanmaktadır. Osmanlı şenlikleri farklı kültürel mirasların bileşimi ile çok kültürlü ve şekilli bir eğlence biçimi ortaya koymuşlardır.

Kaynakça

Ali Seydi Bey, Teşrifat ve Teşkilatımız, (Hazırlayan: N. Ahmet Banoğlu), Tercüman 1001 Temel Eser No: 17.

And, Metin, *40 Gün 40 Gece: Osmanlı Düğünleri, Şenlikleri, Geçit Alayları*, Creative Yayıncılık ve Tanıtım Ltd. Şti., İstanbul 2000.

And, Metin, *Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları*, Ankara 1982.

Arslan, Mehmet, "Osmanlı Dönemi Düğün ve Şenliklerinde Nahıl Geleneği, 1675 Edirne Şenliği ve Bu Şenlikte Nahıllar", *Osmanlı Edebiyat, Tarih, Kültür Makaleleri*, İstanbul 2000.

Arslan, Mehmet, "Osmanlı Saray Düğünlerinde Yağma Geleneği", *Milli Folklor Dergisi*, S. 10, Yaz 1991.

Arslan, Mehmet, "Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri ve Bu Konuda Yazılan Eserler: Sûrnâmeler" Osmanlı, c. IX, Ankara 1999.

- Baron Joseph Von Hammer Purgstall; *Büyük Osmanlı Tarihi*, (Çev.: Mehmed Ata Bey, Yay. Haz.: Mümin Çevik; Erol Kılıç), Üçdal Neşriyat, İstanbul 1993.
- Bostan, *Gazavât-ı Sultan Süleyman*, Ayasofya 3317.
- Celâl-zâde Mustafa; *Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, No: 4422.
- Gelibolulu Mustafa Âli; *Künhü'l-Ahbar*, Kayseri Raşid Ef. Küt. No:920.
- Gökbilgin, M. Tayyip, *Kanuni Sultan Süleyman*, MEB, İstanbul 1992.
- Harold Lamb, *Muhteşem Süleyman Kanuni*, Çev. A. Göke Bozkurt, İlgı yay. İstanbul 2006.
- İnalcık Halil, *Fatih Devri Üzerine Tetkikler ve Vesikalar*, Ankara 1954.
- Lütfi Paşa, *Tevarih-i Al-i Osman*, Kayhan Atik, Kültür Bakanlığı, Ankara 2001.
- Nutku, Özdemir, *IV Mehmet'in Edirne Şenliği 1675*, TTK, Ankara 1972.
- Peçevi, İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1981.
- Solakzade, Mehmed Hemdemi, *Solakzade Tarihi*, Haz. Vahid Çubuk, Kültür Bakanlığı, Ankara 1989.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı*, TTK Yay, Ankara 1988.
- Yerasimos, Stefanos, *Sultan Sofraları*, Yapı Kredi Yayınları, 2004.